

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU (1894-1973)

Türk Halk Edebiyatı ve Aşıklık Geleneğinin 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerindendir.

Doğumu ve Çocukluğu

Veysel, 1894 yılında (Hicri 1310) Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Kendi doğumunu şu dizeler ile anlatır:

*Doğurmuştu beni Sivas ilinde
Sivr'alan köyünde tarla yolunda
Aziğı sırtında orak elinde
Taşlı tarlalarda avuttu anam.*

Annesi Gülizar Ana bir yaz günü köy yakınlarındaki Ayıpınar mezrasına koyun sağmaya gittiğinde yol üstünde doğurur Veysel'i. Göbeğini kendi eliyle keser. Bir çaputa sarıp köye döner. Gülizar Ana'nın kocası Ahmet bu yeni doğmuş bebeğin adını "Veysel" koyar. Veysel ailenin beşinci çocuğu, üçüncü oğludur. Kendisinden sonra biri erkek iki kardeşi daha olmuştur. Bu yedi çocuktan ağabeyi Ali ile küçük kız kardeşi Elif haricindekiler küçük yaşlarında ikisi çiçek hastalığından, biri yanarak, biri henüz beşikte iken bilinmez bir dertten ölmüştür.

Veysel yedi yaşına geldiğinde(1900-1901 yılları) o sene Sivas'ta bir çiçek hastalığı salgını olur. Bu salgından Veysel de etkilenir ve sol gözünde kendi deyimiyle "çiçeğin beyi" çıkar. Hasta oluşunu Veysel şöyle anlatır:

"Anamın amcası karısı bir Muhsine Hatun vardı. Beni öyle severdi ki... Bir de ona (yeni elbisemi göstermek için) görüneyim dedim. Koptum evine vardım. Beni dizine oturtup sevdi, okşadı. Saçıma gülyacağı bile sürdü. Akşamleyin eve dönüşte bir yağmur bir yağmur... Cici elbisem sırlıklam olmuştu. Üstelik bir de tökezleyip çamura belenmeyeyim mi? Öyle ağladım, öyle ağladım ki evde anam 'Sus artık, gözlerin kör olacak.' dedi. O gece beni bir ateş bir titreme tuttu. Anama yalvardım, (yeni diktirdiğim) entarimi yıkatıp karşıma astırdım ve ona baka baka dalıp gittim."

İşte bu yatış üç ay sürer ve bu hastalıktan sonra sol gözünü kaybeder. Geriye kalan sağ gözü ise ancak ışığı seçecek kadar görebilmektedir. Ancak diğer gözü de sağlam kalmaz. Bir gün inek sağan anasının yanında bekleyen Veysel babasının seslenmesi üzerine sesin geldiği tarafa döner. Ancak gözüne babasının elinde bulunan övendirenin ucu batar ve diğer gözü de böylece görmez olur.

Bağlama İle Tanışması

Veysel'in babası Karaca Ahmet, oğlunun bu durumuna çok üzülür ancak elinden bir şey gelmez. Bir gün Ortaköy'de Mustafa Abdal Tekkesinde bir bağlama görür ve bağlamayı alıp eve getirir. Sivas'ın köyleri âşıklarla, halk ozanları ile doludur. Bu âşıkların atışmalarını, söyleşmelerini Veysel ilgi ile dinler. Babası Karaca Ahmet'in de bu durum gözünden kaçmaz ve getirdiği bağlamayı oğluna verir. Veysel ilk derslerini Çamşahlı Ali Ağa'dan alır. Daha sonra Molla Hüseyin'in de Veysel üzerinde çok emeği olur.

Veysel bu dönemi şöyle anlatır:

"Soyumuzda saz çalan kimseyi duymadım, köyümüzde vardı elbet... Zaten o zaman her köyde birçok âşık vardı. Dokuz on yaşlarında vardım. Gözlerimi kaybettikten sonra babam, oyalansın diye sazı getirip önüme koydu. Sazın ne olduğunu bilmiyorum ya... Devamlı olarak çalmaya teşvik etti. Ama ben bir türlü beceremiyordum, ikide bir akordunu bozuyordum. Başkaları çalarken hoşuma gidiyordu. Adeta sazın içine girmeye çalışıyordum."

Aile Hayatı

Veysel yirmi beş yaşına geldiğinde (1919) annesi ve babası tarafından Esmâ ile evlendirilir. Bu evlilikten kısa bir süre sonra Veysel'in annesi Gülizar Ana ve babası Karaca Ahmet aynı sene içinde (1921) vefat eder. Esmâ ile evlilikleri Veysel'e can verir, yeni bir hayat bahşeder. Bu evlilikten Veysel'in iki çocuğu olur. Bunlardan ikincisi daha on günlük iken annesinin memesi ağzına tıkanıp için ölür. Ancak Veysel'in kederi bu kadarla kalmaz. Eşi Esmâ, bağ bahçe işlerine yardım etsin diye tutulan bir yanaşma ile evden kaçır. Veysel çocuğu ile baş başa kalır. Bu çocuğu da iki sene sonra vefat eder. Veysel bu yaşadıklarını şu dizeler ile nazma çekmiştir:

Bir vefasız zalim yâre bağlandım.

*Tarih üç yüz otuz beşte evlendim.
Sekiz sene bir arada eğlendim.
Zalim kâfir yetim koydu kuzumu.*

Bu evlilikten sonra Veysel Yalınca Kızı olarak adlandırdığı Gülizar ile evlenmiştir(1928). Bu evlilikten iki erkek dört kız altı çocuğu dünyaya gelmiştir. Gülizar, Veysel'in ömrünün sonuna kadar ona hizmet etmiştir.

Meşhur Oluşu

Ahmet Kutsi Tecer 1930 yılında Sivas Lisesine Edebiyat Öğretmeni olarak atanınca Sivas'ın halk kültürü açısından önemini fark eder. Uzun süren uğraşlarının ardından 1931 senesinden itibaren Halk Şairleri Bayramını başlatır. Bu bayramlar büyük ilgi görür. Veysel de bu yarışmalara katılır ve Ahmet Kutsi Tecer'in ilgisini çeker. Burada başlayan dostluk ömür boyu devam edecektir.

Âşık Veysel, 1933 senesine kadar hep başka halk şairlerinin şiirlerini çalıp söylemiş kendi şiirlerinden hiç okumamıştır. Ta ki cumhuriyetin onuncu yılı münasebetiyle nahiye müdürü köye gelip kendisini bayram kutlamalarına davet edene kadar. Nahiye Müdürü Ali Rıza Bey kendisine bayramda okuması için bir destan hazırlamasını söyler. Veysel de bunun üzerine meşhur "Türkiye'nin İhyası Hazret-i Gazi" dizesiyle başlayan şiirini okur. Bu şiir Veysel'in adının duyulmasına ve yurt çapında tanınmasına vesile olmuştur.

*Türkiye'nin İhyası Hazret-i Gazi
Kurtardı vatani düşmanımızdan
Canını bu yolda eyledi feda
Biz dahi geçelim öz canımızdan.*

Bu ünden sonra Âşık Veysel önce Ankara'ya gider ancak Atatürk ile görüşmesi mümkün olmaz. Ancak Ankara'da bazı şiirleri ile birlikte gazetede haberi yayımlanır ve birkaç konser verir. Bunun üzerine ünü artar. Daha sonra Yüksek Öğretim Genel Müdürü Ahmet Kutsi Tecer'in kendilerine verdikleri bir belge ile (gittikleri yerlerde halk âşığı gibi karşılanmaları için) arkadaşı İbrahim ile birlikte yurt gezilerine çıkarlar ve pek çok şehri dolaşır konser verirler.

Öğretmenliği

Dönemin öğretmen yetiştiren kurumları olan Köy Enstitülerinde müzik eğitimi de önemli bir yer tutmaktadır. Arkadaşı Ahmet Kutsi Tecer'in de aracılığıyla Veysel 1941 yılında Arifiye (Adapazarı), 1942-1943 yıllarında Hasanoğlan (Ankara), 1944 yılında Çifteler (Eskişehir), 1945'te Gököy (Kastamonu) Köy Enstitülerinde görev yapar. Pamukpınar (Sivas) Köy Enstitüsünde görevli iken izinden geri dönmek istemez ve öğretmenlik hayatı böylece sona erer.

İlk Plak İlk Kitap ve İlk Film

Veysel, Türkiye'de saz eşliğinde plak dolduran ilk sanatkârdır. Bu plaklardan birinde Veysel'in kendi hayatı da anlatılır.

Veysel'in şiirleri Ülkü dergisi tarafından 1944 yılında "Değişler" adıyla kitaplaştırılır.

Veysel'in hayatı 1952 yılında Atlas Film tarafından "Karanlık Dünya" adı ile filmleştirilir. Senaryo Bedri Rahmi Eyüboğlu'na aittir. Yönetmenliğini Metin Erksan yapmıştır.

Halk Şairliğinde Jubile

Sanat hayatında kırk yılı dolduran Veysel için 1952 yılında Ankara ve İstanbul'da ayrı ayrı iki etkinlik yapılır. 1965'te Âşık Veysel'e "anadilimize ve milli birliğimize yaptığı hizmetlerden dolayı" özel bir kanunla vatani hizmet tertibinden aylık bağlanmıştır.

Ömrünün Son Zamanları ve Vefatı

Veysel 1964 yılında hastalanıp yatağa düşer. Ancak etrafta felç geçirdiğine dair dedikodular çıkar. Bunun üzerine Veysel hasta hâliyle yatağından kalkıp yola düşer ve herkese ayakta olduğunu gösterir. Ancak bünyesi buna dayanamaz ve tekrar hastalanır. 1972'de Ankara Yüksek İhtisas Hastanesinde kanser teşhisi konur. Ankara'da hastane günlerinde pek çok gazete ve dergiye röportaj verir. Büyük oğlu Ahmet'e verdiği şu dörtlükler onun son şiiridir:

*Selam saygı hepinize
Gelmez yola gidiyorum
Ne karaya ne denize
Gelmez yola gidiyorum.*

*Ne şehire ne bir köye
Ne yıldıza ne de aya
Uçsuz bucaksız diyara
Gelmez yola gidiyorum.*

*Gemi bekliyor limanda
Tayfaları hazır onda
Gözüm kalmadı cihanda
Gelmez yola gidiyorum.*

*Eşim dostum yavrularım
İşte benim sonbaharım
Veysel karanlık yollarım
Gelmez yola gidiyorum.*

Âşık Veysel, 21 Mart 1973 sabahı saat üç buçukta ruhunu teslim eder. Böylece dünyaya kapalı olan gözleri ahirete açılır. Veysel, ölüsünün bir gün bekletildikten sonra gömülmesini ve Çobandere'ye defnedilmesini vasiyet eder. Mezarı üzerine sanduka yapılmamasını öğütler.

Oğlu Ahmet ölümünden birkaç saat önce teybin düğmesine basar ve *"Baba artık gidiyorsun. Sesin hatıra kalacak. Bize bir şeyler söyle."* der. Baba kesintili cümlelerle şöyle der: *"Ne diyeyim, ne diyeyim. Birbirinizle, konu komşuyla iyi geçinin. Dirliğinizi düzeninizi bozulmasın. Herkesin günahı kendine. Keçiye keçi bacağından asarlar, koyunu koyun bacağından."* Uzun bir suskunluktan sonra *"Küllü şeye kadirsin ya rabbim. Sen bağışlayıcısın ya rabbim. Sen affedicisin ya rabbim..."* deyip ruhunu teslim eder.

Âşık Veysel'in naaşı 79 yıl önce anasının kucağında çaputa sarılı olarak dünya yolculuğuna başladığı Çobandere'ye defnedilir.

KAYNAKÇA

- Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın-Hayatı ve Bütün Şiirleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2015
- Aydın Oy, Âşık Veysel, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013
- İbrahim ASLANOĞLU, *Âşık Veysel*, Sivas, 1967
- Özkan YALÇIN, *Âşık Veysel, Dramı-Sanatı-Şiirlerinden Seçmeler*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2000

Sanatı

Halk ile aydınlar arasında bir köprü kurmuş olan Âşık Veysel'in şiirleri konu bakımından epeyce zengin bir çeşitlilik gösterir. Yunus'un etkisi altında kalarak söylediği şiirlerinde halk kültürünün mayasına karışan yönleriyle tasavvuftan izler bulunur. Aşk şiirlerindeki değişleriyle bir yönden de Karacaoğlan'ın devamı gibidir. Şiirlerinde yer yer yöresinin ağız özellikleri de görülür. Veysel'in sazı ve sözü zayıf olsa da âşıklık geleneğinin hikâye anlatma, muamma asma ve çözme, atışmalarda bulunma gibi yönlerine uyamamış olsa bile çağının radyo, fabrika, tren, füze gibi yeniliklerine kucak açan şiirleriyle kendinden önceki âşıklardan ilerdedir. Âşık Veysel, bir yanı ile sürdürdüğü âşık şiiri geleneğini ve yaşadığı çağı şiirlerinde ustaca bir araya getirmiştir.¹

Halk şiiri geleneği içinde Veysel, uzaktan birbirine benzeyen köyler içinde bir köydür. Hep aynı saz, aynı söz deyip geçebilirsiniz. İnsanlığından ayrılmayan şiiri, halkından, toprağından da ayrılmaz. Veysel halkça düşünüp halkça konuşur. Hem halktandır, hem kendindedir. Hem düpedüz Türkçe, hem de kendince konuşma; kaybolmadan kaynaşma, çokluğa katılmadır.²

¹ Aydın Oy, *Âşık Veysel, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2013

² Âşık Veysel, *Dostlar Beni Hatırlasın-Hayatı ve Bütün Şiirleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2015